

- (3) a. *Lihkar je mim prdirkal en ta hiter avto.*
 b. (*Some) *the fast car has just sped by.* (angl.)
 b'. *Some (*the) fast car has just sped by.* (angl.)
 neki ČLEN_{DOL} hiter avto POMOŽNIK ravno dirkal mimo

Že samo ti dve lastnosti naredita *ta* samosvoj in kot tak vreden nadaljnega preučevanja. *Ta* pa je v resnici še precej bolj zanimiv. Kot bomo videli spodaj, se kljub navidezni podobnosti kazalnemu zaimku od njega razlikuje. *Ta* se lahko tudi ponovi, če ima samostalniška zveza več pridevnikov, lahko pa se ponovi tudi znotraj iste pridevniške zveze. Pojavlja se tudi na izprideviških prislovih, včasih pa lahko celo razbije pridevniško besedo na več delov.

V nadaljevanju prve sekcije bova podrobneje opisala distribucijo *ta*-ja – kje se in kje se ne pojavlja – ter opisala pomen, ki ga *ta* prinaša. V drugi sekciji je *ta* primerjan z določnimi členi v potencialno primerljivih jezikih, v tretji sekciji podava zgradbeno razlago zvez s *ta*-jem, četrta sekcija nudi primerjavo z določno obliko pridevnika iz knjižne slovenščine in srbohrvaščine, v peti sekciji obravnava nekaj navidez problematičnih podatkov, šesta sekcija pa je sklep.

1.1 Oblikoglasne in skladijske lastnosti *ta*-ja

1.1.1 *Oblikoglasje* Za razliko od (v slovarski obliki) istozvočnega kazalnega zaimka je določni člen *ta* nepregibna breznaglasnica, (4). Kakor je razvidno iz primerov v (4), se kazalni zaimek in določni *ta* lahko pojavita tudi skupaj. Takrat so omenjene razlike najbolj očitne, saj je prvi/kazalni *ta* (oziroma *tá*) za razliko od drugega/določnega *ta* v (4a) naglašen, v (4b) pa ima sklonsko-številsko-spolsko obrazilo le prvi/kazalni *ta* (oziroma *tá*).² Odslej bova v besedilu s simbolom *ta* poimenovala samo določni *ta*.

- (4) a. *tá ta zelen svinčnik* b. *tega ta zelenga svinčnika*

Kljub temu, da je *ta* vezan na jedro levega prilastka, tipično torej na pridevnik, in da se ga včasih najde zapisanega kar skupaj s pridevnikom kot kakšno predpono, *ta* ni obrazilo, temveč naslonka, ki se 'nasloni' na pridevnik (podobno kot nikalnica na glagol). To je še posebej očitno iz primerov, kot je (5), kjer se med *ta* in pridevnik vrine prislov, ki modificira pridevnik (Orešnik 1994: 108).

- (5) *ta frišn pofarban bicikl*

² V literaturi o določnosti so včasih skupaj obravnavane rabe *ta*-ja, ki se jih zdi – vsaj v pretežno sinhroni študiji – bolje obravnavati ločeno. Npr. Kolarič (1960) v zgodovinskem orisu določnega *ta* skupaj opisuje nepregibni, zgolj obpridevniški določni *ta* in (nekdanji) pregibni *ta*, *ta*, *to*, ki se lahko pojavlja tudi ob golem samostalniku; oba ima za določni člen (oz. "določni spolnik"). V Trubarjevih spisih se pojavljata oba; primer nepregibnega *ta* je *Ja ta telesne rizhi 'za ta telesne reči' (Ena dolga predgovor; dosegljivo na <http://www.ijs.si/lit/trubar57.html>)*. Zdi se, da gre pri pregibnem *ta*, *ta*, *to*, ki se pojavlja tudi ob golem samostalniku, oblikovno za kazalni zaimek, četudi v prostorskokazalni rabi; podobno velja za *uno*, *unu*, kar naj bi po Škrabčevih (1895/1994) navedbah Trubar tudi uporabljal kot "določni člen". Vidovič Muha (1996: 119) kot o zaimku v vlogi določnega člana govori tudi o *tisti*, ko je rabljen ob *ki* (torej *tisti*, *ki*), ker tedaj ne izraža relativne prostorske oddaljenosti glede na govorečega; tudi ta besedica se skladijsko obnaša drugače od najinega *ta*-ja, zato se s tem ne ukvarjava.

Vendar čeprav misliva, da bi tudi pri Trubarju veljalo ločevati nepregibni *ta* in pregibni *ta*, *ta*, *to*, tudi ko je slednji rabljen prostorskokazalno, to nikakor ne pomeni, da poskušava zanikati, da se je nepregibni *ta* razvil prav iz pregibnega *ta*, *ta*, *to* (verjetno prek faze s prostorskokazalno rabo); ravno nasprotno (glej sekcijo 3). Pregibno prostorskokazalno rabo morda izpričuje čisto ponavljani Kopitarjev zgled *Ktiro kravo si drajši prodal, to pisano al to černo?* Prim. Kolarič (1960), Orožen (1972), Vidovič Muha (1996), Praznik (1997).

Sam po sebi *ta* nima vpliva na obliko pridevnika. Pogovorna slovenščina tako ali tako ne pozna razlike med določno in nedoločno obliko (vsaj narečja, ki so znana nama; v ljubljanskem govoru je posplošena ustreznica knjižne 'kratke' oblike). Ko se *ta* pojavi ob posamostaljenem pridevniku moškega spola ednine v tožilniku, se sicer morda zdi, da *ta* vpliv na obliko pridevnika v resnici ima, saj ima posamostaljeni pridevnik v primerjavi z običajno atributivno rabo v tožilniku moškega spola ednine drugačno obrazilo, (6a); vendar je ta sprememba iz sklanjatvenega vzorca za nežive samostalnike v sklanjatveni vzorec za žive samostalnike neodvisna od prisotnosti določnega *ta*, saj se zgodi tudi v njegovi odsotnosti, (6b-c).

- (6) a. *Prnes mi ta zelen stol.* – *Prnes mi ta zelenga.*
 b. *Prnes mi zelen stol.* – *Prnes mi zelenga.*
 c. *Prnes mi en zelen stol.* – *Prnes mi enga zelenga.*

1.1.2 *Kje se ta pojavlja* Kot že omenjeno, se v običajnih pogojih *ta* ne more pojaviti v samostalniški zvezi s samim samostalnikom, (2b), temveč se zdi vezan na pridevnik. In kot je tudi že bilo omenjeno, se *ta* pogosto rabi pri posamostaljenih pridevnikih, naj gre za priložnostna sobesedilna posamostaljenja oziroma izpuste jedrnega samostalnika, (7a-b), ali za ustaljene frazeološke zveze, (7c-d) (prim. Orožen 1972).

- (7) a. *Prnes mi ta zelen stol.* – *Prnes mi ta zelenga.*
 b. *Kero srajco hočeš, ta zeleno al ta rmeno?*
 c. *ta rdeči in ta beli* (= 'komunisti in belogardisti')
 d. *Micka je v gostilni naletela na Petrove ta stare.* (= 'starše')

Ta je v govorjenem jeziku zelo običajen, pravzaprav že skoraj obvezen dodatek k vrstilnim števnikom in presežniškim oblikam pridevnikov (Orožen 1972). Oba tipa pridevniških besed sta inherentno določna, saj se samostalniška zveza z vrstilnim števnikom ali presežnikom lahko nanaša le na eno entiteto (stvar ali bitje oziroma skupino stvari ali bitij). Le ena entiteta je lahko prva, druga ... zadnja in le ena entiteta je lahko najboljša. Seveda lahko govorimo o najboljši vrsti entitet in seveda lahko govorimo o paru ali skupini zmagovalcev, vendar so tu entitete še vedno strogo zamejene od ostalih, tako da je njihova identifikacija nesporna. Podobno se *ta* včasih pojavlja tudi na inherentno določnem pridevniku *isti* (običajno, tudi v SSKJ, s stičnim zapisom *taisti*).

- (8) a. *ta drug letošn cvek*
 b. *Ta zadn pir smo naročil ob enajstih.*
 c. *ta najboljši komad*
 (9) *Taisti polcaj me je ustavu tud že en dan prej.*

Kot omenjata že Orožnova (1972: 108) in Orešnik (1994: 108), se *ta* pojavlja tudi s presežniškimi in vrstilnimi prislovi, ki so očitno izpeljani iz pridevnikov, (10a-b). Takšni izpridevniški prislovi se lahko pojavijo tudi znotraj pridevniške zveze, ki ima že svoj lasten *ta*, (10c). V tem primeru se *ta* lahko navidezno podvoji, (10c), v kolikor med obe pojavitvi ne pride kak dodaten prislov, (10d).³

³ Zvezdica na (10e) kaže, da je zgled nesprejemljiv, če naj pomeni isto kot (10c). Ob nekem drugem branju pa se zdi možen tudi (10e), namreč če je primerljiv po pomenu s primerom 'tista včeri ta prazna guma', kar pomeni 'tista guma, ki je bila včeraj ta prazna [npr. ta prazna izmed dveh gum]'. (10e) torej lahko pomeni nekaj takega kot 'tá guma, ki je bila ta zaflikana [izmed npr. dveh], ko smo bili tukaj ta prvič'.

- (10) a. [Ta prvič] sem člank bral počas.
 b. Kdo je pa [ta najboljš] smuču?
 c. tá [ta [ta prvič] zaflikana] guma
 d. tá [ta [že/šele ta drugič] zaflikana] guma
 e. *tá [[ta prvič] ta zaflikana] guma

Ravno to podvajanje kaže, da je *ta*, ki se pojavlja s prislovom (npr. *prvič*), dejansko del notranje zgradbe prislova. Zgradba je orisana v (11). *Ta* je torej tudi tedaj, ko se pojavlja s prislovom, dejansko vezan na pridevnik (npr. *prvi*), ki je nato spremenjen v prislov. Zanimivo je sicer, da je *ta* še vedno le naslonka, medtem ko je prislovna končnica obrazilo, četudi je zgradbeno gledano *ta* bližje pridevniku kot prislovno obrazilo. To je torej primer oklepajčkanjskega protislovja (ang. bracketing paradox).

- (11) a. [[*ta prvi*]-ič]
 b. [[*ta zadnji*]-krat]
 c. [[*ta absolutno zadnji*]-krat]
 d. [[*ta prve*] trikrat/parkrat]

Ta se včasih ponovi tudi znotraj ene same pridevniške zveze. Takšno ponavljanje se nama sicer zdi rahlo mejno oziroma nama njegov status ni prav jasen, čeprav se resnici na ljubo po hitrem pregledu slovenskih spletnih strani pojav niti ne zdi tako redek. Še posebej običajno je »razbijanje« presežnikov, kot recimo v (12a) (oba primera s svetovnega spleta).

- (12) a. (*ta nar ta boljš* »mučo let nazaj je bil pa res ta nar ta boljš pir«
 prim. *ta narboljš* »ta narbolš avto pa je yugo«
 b. *ta pred ta zadn tekač* prim. *ta predzadn tekač*
 c. *ta bolj ta čiste rokavice* prim. *ta bolj čiste rokavice*
 d. *ta naj ta prvič* (Orešnik 1994: 108)
 e. *De ner ta vegshi Nauuk, ner ta bulshi Kunsht, ner tanuznishi Modro[st [...]* (Trubar 1557)

Podobno se zdi možno reči še *ta čist ta nov* (izpričano tudi na internetu), *ta skor ta zadn*, *ta zlo ta dobr*, *ta čist ta desn* (slišano v spontani rabi), *ta res ta drage* (slišano v spontani rabi) ipd. Na ta način se da s presežnikom skovati tudi kak primer s trojno ponovitvijo *ta*-ja znotraj ene same pridevniške zveze, npr. *ta nar ta bl ta rdeč*, ali celo primer s štirimi *ta*-ji, npr. *ta čist ta nar ta bl ta nov*. Take ponovitve se da seveda delati tudi znotraj pridevniške zveze izpridevniškega prislova, npr. [[*ta čist ta zadnji*]-krat]. Kakorkoli že, tovrstne ponovitve znotraj ene same pridevniške zveze gotovo niso primerljive niti z zgledi v (10) (*ta že ta drugič zaflikana guma*) niti z zgledi kot *tist ta rdeč ta hiter avto* (o slednjih glej sekcijo 1.1.4 spodaj). Pri ponovitvah v (12) gre mogoče le za nekakšno post-skladenjsko kopiranje elementa, ki je v ozki skladnji prisoten kot zgolj eno jedro. Zdi se, da je izvorno mesto *ta*-ja dejansko med presežniškim obrazilom *nar/naj* in stopnjevanim pridevnikom, kamor ga postavlja Trubar v primeru (12e), ter da se je na začetek pridevniške zveze premaknil z nekakšnim kopiranjem. V nadaljevanju se takim primerom ne bova posvečala.

V redkih primerih se *ta* lahko pojavlja tudi v levih prilastkih, katerih jedro ni pridevnik. Tako se načeloma lahko rabi s samostalniki, ko so le ti rabljeni opisno in ko samostalnikov opis vzpostavlja nasprotje. Primer (13a) je zanimiv, saj se zdi, kot da je *ta* vezan le na nikalno predpono *ne-*. To je namreč tista sestavina samostalnika, ki ustvarja nasprotje, na katero je vezan 'ta' (*ta ne-bencinar* in *ta ja-bencinar*), ta sestavina pa tudi nujno nosi kontrastivni poudarek (ki ga ponazarjava s podčrtanjem). Možnost obstoja (13a) torej še

vedno ne pomeni, da se *ta* lahko pojavlja z golimi samostalniki, saj nikalna predpona tu deluje kot levi prilastek.

- (13) a. *ta ne-bencinar* nasproti: *ta ja-bencinar*
Situacija:
A: *Ker avto je pol boljši, un k je bencinar al un k ni bencinar?*
B: *Un k ni bencinar.*
A: *Ja no, v tem primeru v garaž pust ta ne-bencinarja (, na odpad odpel pa ta ja-bencinarja).*
- b. *ta človk človk* nasproti: *ta žvau člouk*
Situacija: npr. na pustni zabavi, ko kontrastiramo med osebo, našemljeno v človeka, in osebo, našemljeno v žival

Včasih lahko tovrstno modifikatorsko vlogo odigra tudi pridevnik v besedotvorni osnovi izpridevniškega samostalnika, oziroma lahko besedotvorna pripona odigra vlogo jedra modificirane samostalniške zveze; Orešnik (1994: 108) navaja primer *ta glavnček* (o družinskem psu), morda bolj običajen pa je primer *ta maučki* oz. *tamaučki*, sestavljen iz *ta mau* in obrazila *-ček* (zglede se sreča vsaj v Ljubljani, izpričan je tudi na spletu). Tudi taki zgledi torej ne spodbijajo opazke, da se *ta* z golimi, nemodificiranimi samostalniki načeloma ne pojavlja.

Izkaže se torej, da *ta* v resnici ni tako intimno vezan na pridevnik (na to opozarja že Orešnik 1994: 108), temveč se vsaj mejno lahko pojavlja s precej širšim spektrom modifikatorjev samostalnika. Pravkar smo videli zglede s predponskim prilastkom, samostalniškim prilastkom in prilastkom v besedotvorni osnovi, mejno pa se *ta* lahko pojavlja celo s predložnimi zvezami, ki modificirajo samostalnik, (14). Zdi se, da v takšnih primerih *ta* preprosto spremeni predložno zvezo v pridevnik. Da predložna zveza v takšnih primerih ni prava predložna zveza, govori tudi dejstvo, da je celotna predložna zveza izgovorjena kot ena glasovna/prozodična enota, torej kot ena sama beseda, in skupaj s samostalnikom tvori podobno glasovno enoto kot levoprilastkovni pridevnik. Takšna pretvorba predložne zveze v pridevnik je verjetno primerljiva z angleškimi primeri tipa *over-the-counter drug* ('zdravilo brez recepta'), kjer se predložna zveza *over the counter* ('čez pult') ravno tako izgovori kot pridevnik, v isti prozodični enoti s samostalnikom.

- (14) a. *ta za-okol-pasu anorak*
b. *tazahmašn/tahmašn gvant* (dobro poznano, izpričano tudi na spletu)
c. *tazahmašnik*

Za razliko od predložnih zvez na levi strani samostalnika se predložne zveze na desni ne morejo pretvoriti v pridevnik, in zato posledično tudi ne sprejmejo *ta*-ja, (15b).

- (15) a. *un ta za-na-reko čoln*
b. *(*ta) čoln (*ta) za na reko*

Mejno se podobno kot predložna zveza kot ena beseda (brez notranjih premorov, z enim samim glavnim poudarkom) lahko izgovori tudi na levo prestavljeni oziralni odvisnik, (16b); takšnega oziralnega stavka drugače kot na levi strani niti ne moremo izreči, prim. (16a), in drugače kot tako, torej kot ena glasovna enota, levo stoječi oziralni odvisnik v (16b) niti me more biti izgovorjen.

- (16) a. *Sreču sm (*ta) fanta, (*ta) ki je učiri padu s kolesom*

b. *Sreču sm *(??ta) k-je-učiri-padu-s-kolesom fanta*

1.1.3 *Ob kakšnih prilastkih se ta ne pojavlja* Večkrat je že bilo omenjeno, da je *ta* vezan na levi prilastek, pravkar sta bila podana tudi dva primera, kjer je *ta* ob levem prilastku (mejno) možen, ob desnem pa ne, (15-16). *Ta* ni možen tudi ob ujemalnih samostalniških desnih prilastkih (npr. *(*ta) ptica (*ta) pevka*), neujemalnih rodilniških in dajalniških prilastkih (npr. *(*ta) mož (*ta) dejanj; (*ta) sporočilo (*ta) javnosti*) itd. (Ko se običajno levoprilastkovni pridevnik stilno zaznamovano rabi na desni, se *ta* sicer ne sliši ravno običajno, vendarle pa možno, prim. npr. *ti mulec (ti) frdamani – ti mulc (ti) ta frdaman*.⁴ Nadalje je možno seveda tudi npr. *smučar ta najvišjega ranga*, vendar *ta*-jev pridevnik tu predstavlja levi prilastek samostalniku *rang*, šele oba skupaj pa predstavljata desni prilastek samostalniku *smučar*.)

Poudariti velja tudi, da čeprav je *ta* vezan na levi prilastek, tipično s pridevniškim jedrom, potencialno pa še z marsičem drugim, se – vsaj v nezaznamovanih primerih – vseeno ne pojavlja kar s kakršnikoli levim prilastkom. Odsoten je ob kazalnih zaimkih, (17a), ob količinskih prilastkih, (17b-c), in ob nedoločnostnih prilastkih, (17d). Še več, ne moremo reči niti, da se pojavlja kar s kakršnikoli *pridevniškim* levim prilastkom: odsoten je namreč v zvezah z nekaterimi inherentno določnimi pridevniki, kot so svojilni pridevniki (in zaimki) in vrstni pridevniki, (18). Trditev o nepojavljanju s svojilnimi in vrstnimi pridevniki sicer kliče po dopolnitvi. Taki zgledi so namreč mejno možni ob vzpostavljanju poudarjenega nasprotja. Orešnik (1994: 108) kot možen, pa brez kakšne dodatne kvalifikacije, navaja zgled *ta Plečnikovi stoli*; tudi *ta* je po najinem občutku mejno možen samo ob vzpostavljanju poudarjenega nasprotja oziroma eksplicitnem izbiranju med dvema entitetama (npr. *Kaj na včerišnji razstavi ti je blo torej bolj všeč, ta Fabianijevi al ta Plečnikovi stoli? Men so vsekakor bolj sedl ta Plečnikovi*). V nezaznamovani spontani rabi pa se naravnost in produktivnost tovrstnih zgledov – pravitako kot najinih zgledov (13) do (16) (s predponskimi, samostalniškimi, korenskimi, predložnozveznimi in odvisniškimi prilastki s *ta*-jem) – ne more primerjati z naravnostjo in produktivnostjo zgledov kot *ta zelene hlače, ta prvič pofarban bicikel* ipd.

- (17) a. *(*ta) tist/un avto tamle čez*
b. *(*ta) trije avtomobili*
c. *(*ta) več/neki/mal avtomobilov*
d. *(*ta) nek avto*
- (18) a. *V šolo se vozi s (*ta) fotrovim/svojim avtom.*
b. *Jutri bo v centru kaos, ker bojo (*ta) javni delavci štrajkal.*

Zgoraj omenjeni presežniški in vrstilni prislovi, ob katerih se zaradi njihove izpridevniškosti pojavlja tudi *ta*, dajo slutiti, da bi se *ta* lahko pojavil tudi ob osnovniških in primerniških izpridevniških prislovi. Vendar kot kažejo primeri v (19), takšni prislovi niso mogoči, neglede na to, da se z levoprilastkovnimi pridevniki, ki so v podstavi takih prislovov, *ta* seveda brez težav pojavlja.⁵

⁴ Dodajava, da so sodbe o tovrstnih primerih (*ti smotko (ti) ta bebav, ti prasica (ti) ta umazana/prekleta/hudičeva ...*) neustaljene. Avtorja se ne strinjava glede povečanja/pomanjšanja sprejemljivosti v prisotnosti drugega *ti*, pa tudi pri sami zgradbi nama sodbe niso povsem enake za različne pridevnike.

⁵ Čeprav se besedici *en*, ki se v neštevnem pomenu pojavlja v nedoločnih samostalniških zvezah, nisva posvečala, bi iz te sekcije moralo postati jasno tudi to, da sta si *ta* in *en* precej različna. Poleg oblikovnih razlik, kot je pregibnost (*en tip, enega tipa – ta velik tip, ta velikega tipa*), ju ločujejo tudi distribucijske značilnosti: *en* se za razliko od *ta*-ja brez težav pojavlja ob golem samostalniku (npr. *Prišle so ene gospe*), ob količinskih modifikatorjih (npr. *Pomagala sta mi ena dva tipa, k jih prej nism poznou*), ob samostalniku z več pridevniki na levi se ne more ponoviti (npr. **en hiter en rdeč avto*) itd. Dejansko je tako *en* po svoji distribuciji bližje

- (19) a. *Peter je pel ta najlepš (od vseh).*
 b. **Peter je pel ta (zlo) lepo.*
 c. **Peter je pel ta lepš (od Toneta).*

1.1.4 *Stava pridevnikov s ta-jem znotraj levega prilastka* Omenila sva že ponavljanje *ta*-ja v zgledih kot *ta nar ta boljš* in *ta že ta drugič zaflikana guma*. Morda še bolj zanimivi pa so zgledi s ponavljanjem *ta*-ja na način, kot ga kaže samostalniška zveza z dvema pridevnikoma v (20).

- (20) a. *tá/un/tist [ta rdeč] [ta hiter] avto*
 RAZLAGA: ‘*ta rdeč od ta hitrih avtov*’ / ‘*rdeči izmed hitrih*’
 b. *tá/un/tist [ta hiter] [ta rdeč] avto*
 RAZLAGA: ‘*ta hiter od ta rdečih avtov*’ / ‘*hitri izmed rdečih*’

Kot vidimo iz zgledov v (20), je vrstni red pridevnikov, ko pred njimi stoji *ta*, zamenljiv, pomembno je le, da so na levi strani samostalnika, torej v vlogi levega prilastka. To je pomembno zato, ker si pridevniki znotraj levega prilastka sicer sledijo v nekakšnem stalnem, nezamenljivem vrstnem redu; pridevniki, ki izražajo »lastnost, kakršno v veliki meri objektivno prisojamo predmetom«, se ob nevtralni intonaciji razvrščajo pred barvne pridevnike (Toporišič 2000: 559). Tako si pridevnika v zvezi *hiter rdeč avto* (npr. *Videl sem nek hiter rdeč avto.*) sledita v običajnem vrstnem redu, medtem ko se obratni vrstni red, torej zveza *rdeč hiter avto* (npr. *Videl sem nek rdeč hiter avto.*), sliši precej slabo (če seveda zveze *hiter avto* ne razumemo kot besedne zveze, za kar običajno uporabljamo vrstne pridevnike, torej v knjižnem jeziku *rdeč hitri avto*). Stalen vrstni red pridevnikov ni le slovenska posebnost, temveč gre tu za univerzalne tendence (Scott 2002, Sproat in Shih 1990). Za razliko od običajnih levoprilastkovnih pridevnikov pa se zdita pri zgledu v (20) mogoča oba vrstna reda. Imata pa seveda različna pomena, kot je nakazano že pod primeroma samima. Pridevnik, ki je bližje samostalniku, namreč skupaj s samostalnikom opredeljuje skupino, iz katere nato zunanji pridevnik izbere konkreten predmet. V primeru (20a) *ta rdeč* izmed hitrih avtomobilov izbere nek točno določen (edinstveni) rdeč avto. Zveze z več pridevniki s *ta*-jem levo od samostalnika se torej glede na stalnost/zamenljivost relativnega vrstnega reda pridevnikov razlikujejo od običajnih večpridevniških levih prilastkov.

1.2 Pomenski doprinos *ta*-ja

1.2.1 *Ta in določnost* Do sedaj sva *ta* imenovala določni člen, ne da bi podrobneje razložila, ali *ta* res prinaša določnost in si kot tak zasluži naziv določni člen, oziroma kaj natančno imava s pojmom ‘določnost’ sploh v mislih. Tema te sekcije je ravno semantični doprinos *ta*-ja. ‘Določni členi’ se med jeziki namreč razlikujejo po semantičnem doprinosu (določnost, specifičnost itd), tako da je vprašanje, v katero kategorijo ‘določnih členov’ *ta* spada, vsekakor na mestu (vse vrste določnih členov pa od pogosto izvorno sorodnih kazalnih zaimkov loči nesposobnost izražanja relativne prostorske razsežnosti, prim. Vidovič Muha 1996; to seveda velja tudi za slovenski *ta*).

O določnosti samostalniške zveze govorimo, ko tako govorec kot naslovnik predpostavljata obstoj edinstvenega individuuma v množici, ki jo določa samostalniška zveza (privzeto po Ionin *et al.* 2004, Ionin 2006). *Ta* se tipično pojavlja v samostalniških zvezah z inherentno določnimi elementi, se pravi v zvezah, ki vsebujejo elemente, kot so vrstilni

kazalnim zaimkom kot *ta*-ju (prim. *en ta hiter ta rdeč avto – un ta hiter ta rdeč avto; ena dva tipa – una dva tipa*, itd.), zato je omenjanje besedic *ta* in *en* kot para določni / nedoločni člen, kot ga včasih srečamo v literaturi (npr. Vincenot 1975: 150, Toporišič 1992: 16-7), precejšnja poenostavitev.

števniki, (21a), presežniki, (21b), kazalni zaimki, (21c), in svojilni zaimki in pridevniki, (21d).

- (21) a. *ta drug cvek*
b. *ta najboljši komad*
c. *tá ta visok hrib; tist ta nizek pukl*
d. *moj ta star bicikl; Brecljev ta dolg komad*

Vse samostalniške zveze v (21) so določne, vendar v primerih (21) ni povsem jasno, kaj je dejanski vir določnosti. Tako vrstilni števniki in presežniki kot kazalni zaimki in svojilni pridevniki so namreč določni že sami po sebi. Seveda se *ta* pojavlja tudi v običajnih samostalniških zvezah, ki vsaj na prvi pogled postanejo z dodatkom *ta*-ja določne, kot naprimer v (22), kjer bi neuporaba *ta*-ja v pogovornem jeziku tako rekoč zahtevala uporabo nedoločnega zaimka *ene*. A tudi tu morda ni nujno res, da je določnost celotne samostalniške zveze preprosto kodirana v *ta*-ju; Toporišič (2000: 494) namreč piše, da so samostalniki v slovenščini načeloma določni, če ni nedoločnost posebej izražena, tako da bi določnost samostalniških zvez, kot so *ta zelene hlače* v (22), vendarle lahko izviral deloma neodvisno od *ta*-ja.

- (22) *A mi daš prosm iz unga kupa ta zelene hlače.*

In dejansko je res, da četudi se *ta* tipično in zelo pogosto pojavlja v določnih samostalniških zvezah, stvar vendarle ni tako preprosta, saj se *ta* pojavlja tudi v nedoločnih samostalniških zvezah. Takšne so samostalniške zveze z nedoločnimi *en*, *neki*, *katerikoli*, *kakšen* itd., (23). Zelo očitno je torej določnost celotne samostalniške zveze (tj. določevalniške zveze, angleško Determiner Phrase) načeloma neodvisna od *ta*-ja, saj celotna samostalniška zveza ni nujno določna. V tem se *ta* bistveno razlikuje od določnega člena v nemščini, italijanščini, bolgarščini itd.

- (23) a. *eni ta hitri avti*
b. *nek ta hitr avto*
c. *kerkol ta hitr avto*
d. *kšn ta hitr avto*
e. *kr en ta hitr avto*

Vendarle pa se zdi, da *ta* prinaša nekakšno določnost, a raje kot določnost celotne samostalniške zveze le določnost, vezano na lastnost, ki jo prinaša pridevnik; gre torej bolj za nekakšno vrstno oziroma tipsko določnost. To je sicer manj očitno v zgledu v (22), že bolj pa v zgledih v (23)-(24). Če naprimer v gostilni izrečem (24a), prav gotovo ne jaz (gost) ne naslovnik (natakar) ne predpostavljava obstoja dveh edinstvenih velikih piv/vrčkov piva, in torej ne gre za določno samostalniško zvezo (za razliko od npr. različice s kazalnim zaimkom, *Dejte nama prosim tistale dva ta velka pira*). Predpostavljava pa edinstveno vrsto oziroma tip/porcijo piva. In dejansko je celotna samostalniška zveza lahko ob prisotnosti *ta*-ja nedoločna tudi tedaj, ko ne vsebuje nobenega nedoločnega zaimka. V (24b) je govor o nepitju iz *katerikoli* zelene steklenice, torej iz zelene steklenice nasproti rjavi steklenici oziroma steklenice zelene vrste nasproti steklenici rjave vrste. Odebeljeni samostalniški zvezi v (24) torej nista določni, poimenujeta needinstveni entiteti, ki pa sta opisani kot pripadajoči edinstvenemu (določnemu) tipu. Semantični doprinos *ta*-ja je torej tu res določnost, vendar ne določnost celotne samostalniške zveze, temveč določnost tipa/vrste, ki jo s pridevnikom pripisujemo jedru samostalniške zveze (ali pa tudi večjemu/ne zgolj jedrnemu sestavniku

samostalniške zveze, kot v zgledu *Ivo nikol ne pije s ta zelene steklene flaše*, kjer določeni tip, namreč zeleni tip, pripisujemo zvezi *steklena flaša*).

- (24) a. *Dejte nama prosm dva ta velka pira.*
b. *Ivo nikol ne pije s ta zelene flaše, ker prnaša nesrečo.*

1.2.2 Ta in specifičnost? Kot že omenjeno, so v nekaterih jezikih zaimki/členi, ki se jih često obravnava kot 'določne', dejansko zaimki za specifičnost, oziroma ne padejo pod definicijo določnosti, kot sva jo privzela zgoraj. Vprašanje je torej, če morda tudi *ta* ne prinaša specifičnosti raje kot določnosti. Vprašanje je še toliko bolj na mestu zato, ker Aljovičeva (2002) trdi, da bosanska dolga oblika pridevnika, ki bi bila po vsej verjetnosti lahko primerljiva tako s knjižnoslovensko dolgo obliko kot s pogovornoslovenskim *ta*-jem (o teh vzporednicah glej sekcijo 4), dejansko doda samostalniški zvezi pomen specifičnosti raje kot določnosti (prim. tudi Trenkić 2004).

Pri ločevanju med določnostjo in specifičnostjo se spet opirava na Ionin *et al.* (2004) in Ionin (2006). Za njih je samostalniška zveza *določna*, če tako govorec kot naslovnik predpostavljata obstoj edinstvene entitete v množici, ki jo zajema samostalniška zveza. Na drugi strani pa je samostalniška zveza *specifična*, ko se ima govorec namen nanašati na edinstveno entiteto v množici, ki jo zajema samostalniška zveza, in jemlje to entiteto za nosilca neke lastnosti, ki je vredna omembe. Torej za razliko od določnosti, ki vključuje tako govorčevu kot naslovnikovo vedenje, specifičnost vključuje le govorčevu vedenje.

Najprej si pogledjmo celotno samostalniško zvezo. V (25) je celotna samostalniška zveza tako nedoločna kot nespecifična. Celotne samostalniške zveze torej *ta* gotovo ne naredi nujno specifične.

- (25) *Dej mi iz unga kupa kšne ta strgane hlače, da jih zašijem.*

V luči zgoraj omenjane tipske določnosti pa si zdaj zamislimo še naslednji scenarij: oseba A, ki pozna hišo, kjer se pravkar sama nahaja oseba B, daje osebi B, ki je v tej hiši prvič, navodila po mobitelu (prim. Trenkić 2004):

- (26) *Ko prideš v dnevno sobo, boš na levi videl en/nek tak velik predalnik; odkleni ga in iz drugega predala od zgoraj vzemi francoza.*

Zveza *en/nek tak velik predalnik* je po Ionin *et al.* (2004) tu nedoločna in specifična. Po zgledu (26) lahko modeliramo zgled (27), ki preverja vpliv *ta*-ja na ravni tipa/vrste znotraj celotne samostalniške zveze. Zdi se dokaj jasno, da je zgled (27) ustrezno rabljen samo, če je tudi oseba B že vnaprej seznanjena z nekim edinstvenim, 'ta velikim' tipom predalnikov. Če pa naj drži scenarij, po katerem ne obstaja nek 'ta velik' tip predalnikov, ki ga poleg osebe A pozna tudi oseba B, potem raba primera (27) ne bo ustrezna. Na podlagi tega zaključujemo, da doprinos *ta*-ja ne more biti samo tipska specifičnost ampak nujno (tudi) tipska določnost. Ni nama sicer jasno, kako ugotoviti, ali je lahko znotraj nedoločne samostalniške zveze pridevnik s *ta*-jem rabljen tipsko določno in tipsko nespecifično, ali pa tipsko določnost nujno spremlja tipska specifičnost; vendar ker samo pojem določnosti očitno zajame vse rabe *ta*-ja, to niti ni pomembno. Sekcijo o pomenskem doprinosu *ta*-ja torej zaključujemo s sklepom, da čeprav *ta* ne prinaša niti določnosti niti specifičnosti celotne samostalniške zveze, pa vendarle prinaša nekakšno določnost, namreč določnost tipa/vrste, ki ga zaznamuje prilastek.

- (27) [Oseba A osebi B] *Ko prideš v dnevno sobo, boš na levi videl (en/nek) ta velik predalnik; odkleni ga in iz drugega predala od zgoraj vzemi škarje.*

1.3 Povzetek opisa

Kakor sva pokazala, je *ta* tesno povezan z levim prilastkom, tipično pridevniškimi, vendar po drugi strani ni del prilastkovega jedra oziroma pridevnika. Če ima samostalniška zveza več pridevnikov, se *ta* lahko ponovi, z vplivom na pomen; včasih pa se lahko ponovi tudi, ko imamo samo en pridevnik, vendar v tem primeru brez razlike v pomenu (kot nekakšna nestrukturna kopija). Pomenski doprinos *ta*-ja sicer ni popolnoma jasen, vendar zelo očitno ne prinaša nujno določnosti celotne samostalniške (oziroma določevalniške) zveze, temveč le nekakšno vrstno določnost, vezano na pridevnik, ob katerem se pojavlja. Kadar pa celotna samostalniška zveza zaradi *ta*-ja res postane določna, je to prej posledica nekakšne pomenske posledice, da sklepamo, da je ob pomankanju nedoločnega zaimka samostalniška zveza pač določna v celoti. Pomenska posledica pač sledi iz tega, da je ob določnosti stopnje veljavnosti pridevnika običajno določen tudi konkreten nanosnik. Zdi se, da je določnost samostalniške zveze vezana tudi na kontekst.

1.4 Pomen *ta*-ja v slovenistični literaturi

Tudi v dosedANJI slovenistični literaturi se kot pomen za tako dolgo pridevniško obliko kot *ta* navaja določnost (brez avtorja 1947, Vincenot 1975, Toporišič 2000, Herrity 2000, itd.; zgolj za *ta* tudi Orožen 1972, zgolj za dolgo obliko tudi Breznik 1924). Pri Herrityju (2000: 73) je določnost razumljena kot nanašanje obsamostalniškega pridevnika na 'znano osebo ali stvar' in nedoločnost kot nanašanje na 'neznano osebo ali stvar'; ob takem pojmovanju, ki sicer brez težav zajame tipične zglede v (21) zgoraj, seveda ostaja vprašanje, katera oseba ali stvar je znana v primerih kot *ena ta zelena flaša* ali *nek ta pocen letalski prevoznik*, glede na to, da celotna samostalniška zveza, s *flašo/prevoznikom* kot jedrom, glede na prisotnost besedic *en/nek* naslovniku ne more biti znana oziroma edinstveno identificirana.⁶

Medtem ko Herrity (2000: 74) piše, da imajo nekatere vrste pridevniških besed samo eno obliko, ki se rabi tako v določne kot nedoločne namene, pa Toporišič (2000: 494) pravi: 'Nekatere vrste pridevniških besed, npr. *slovenski* [...], so zmeraj določne, zato nimajo dveh oblik.' Ker smo že ugotovili, da se ti 'zgolj določni pridevniki' (in večina drugih pridevnikov v določni obliki) vsekakor lahko znajdejo v nedoločni samostalniški zvezi, se tudi v Toporišičevi ubeseditvi verjetno skriva ideja, da ob pridevniški določni obliki ne gre vedno za določnost celotne samostalniške zveze, temveč za nekakšno določnost vrste/tipa, ki jo/ga poimenuje pridevnik. Dejansko Toporišič (2000: 328) na drugem mestu navaja tudi, da se določna oblika pridevnika rabi, 'ko govorimo o že znani lastnosti kakega samostalnika', iz česar bi lahko sklenili tudi, da je možno govoriti o že znani lastnosti/vrsti neznane samostalniške entitete, oziroma o še neidentificirani entiteti, ki je član identificirane skupine (torej vrste/tipa entitet). Čeprav Toporišič omenjenih misli ne poda ravno eksplicitno, besedilo vseeno vsebuje glavno idejo, ki sva jo o pomenu *ta*-ja podajala v sekciji 1.2. Vprašanje, na katero pa v slovenistični literaturi ne najdeva niti kakega implicitnega odgovora, pa je, od kod ta interpretacija določne vrste/tipa v nedoločni samostalniški zvezi izvira, ko pa imamo v celotni samostalniški zvezi le en izražen samostalni oziroma le en izražen element, ki poimenuje (posamične ali skupinske) entitete; v *ena ta zelena flaša* recimo samostalni *flaša*, v *kak večn-i študent* samostalni *študent*. To bova poskusila razložiti v sekciji 3, še prej pa si pogledjmo, če v strokovni literaturi najdemo kak pojav v

⁶ S tem je povezana tudi prepoenostavljena paralela, ki jo Herrity (2000: 73) in Vincenot (1975: 150) potegneta med določno obliko in pogovornim *ta*-jem na eni strani in angleškim oziroma francoskim določnim členom na drugi strani.

kakšnem drugem jeziku, ki bi ustrezal našemu *ta*-ju in čigar analizo bi torej mogoče lahko prevzeli tudi za slovenski *ta*.

2. Nekaj sorodnih a vendarle drugačnih pojavov iz drugih jezikov

Omenila sva že jezike, kot so nemščina, angleščina, francoščina, italijanščina, španščina, makedonščina, bolgarščina itd., v katerih se določni člen – za razliko od slovenskega *ta* – v samostalniški zvezi z več pridevniki ne more ponoviti, načeloma ni vezan na prilastek oziroma se pojavlja neglede na modifikacijo⁷, in se ne pojavlja v nedoločnih samostalniških zvezah. Obstajajo pa že v Evropi tudi jeziki z določnostnimi elementi, ki imajo s *ta*-jem mogoče vendarle več skupnega. V nadaljevanju bova predstavila nekaj teh navidez sorodnih pojavov iz drugih (evropskih) jezikov ter obenem pokazala, da se vsaj od razmeroma dobro opisanih vendarle vsi po vrsti razlikujejo od slovenskega *ta*-ja, saj nobeden ne izkazuje vseh treh omenjenih lastnosti.

Delsing (1993) opisuje pridevniško dvojno določnost v švedščini. V prisotnosti levega prilastka se poleg priponskega določnega člena na jedrnem samostalniku obvezno pojavi še naslonski člen pred pridevnikom. Podobno kot *ta* je tudi ta element v švedščini glasoslovno ošibljena oziroma naslonska različica kazalnega zaimka.

- (28) a. *hus-et*
hiša-člen_{Dol}
'hiša' (konkretna)
- b. *det gamla*
člen_{Dol} *stara*_{KREPK}
'ta stara hiša'
- hus-et*
hiša-člen_{Dol}
(Delsing 1993)

Prvo, kar švedščino še vedno loči od slovenščine, je to, da v slovenščini v samostalniški zvezi s pridevnikom in *ta*-jem ni nobenega drugega določnostnega elementa na samostalniku. Nadalje se za razliko od *ta*-ja v primeru več kot enega pridevnika naslonski člen ne ponavlja, (29). Morda najpomembnejša razlika med švedsko pridevniško določnostjo in slovenskim *ta*-jem pa je, da medtem ko se *ta* lahko pojavi tudi na pridevniku znotraj nedoločne samostalniške zveze, za švedski *det* to ne velja. Za našo rabo primerljivo kot v švedščini se predpridevniški določni člen obnaša tudi v danščini in norveščini (glej Hankamer in Mikkelsen 2002, 2005).

- (29) *det stora gamla hus-et*
člen_{Dol} *velika*_{KREPK} *stara*_{KREPK} hiša-člen_{Dol}
'velika stara hiša' (konkretno), 'ta velika stara hiša'

V moderni grščini je dobro znan pojav določevalniškega razlezanja (ang. *determiner spreading*), ki vsaj v dveh lastnostih spominja na *ta*. Prva je to, da se določna naslonka v primeru večpridevniškega prilastka ponovi, druga pa to, da postane v prisotnosti določevalniškega razlezanja relativni vrstni red med pridevniki zamenljiv, (30) (Alexiadou in Wilder 1998, Panagiotidis 2003).

⁷ Ta trditev velja za večinsko/običajno rabo določnih členov v omenjenih jezikih; znano je namreč, da je v nekaterih posebnih primerih, kot so lastna imena, tudi v npr. francoščini, (i), in angleščini, (ii), določni člen tesno vezan na prisotnost modifikacije:

- (i) *la *(petite) Brigitte*
člen_{Dol} majhna Brigitte
'mala Brigitte' (Leu 2001: 58)
- (ii) *the Rome *(that I love)*
člen_{Dol} Rim ki jaz ljubim
'tisti/tak Rim, kot ga imam rad' (Simpson 2002)

- (30) a. *to meγalo to kokkino to vivlio*
 člen_{Dol} velika člen_{Dol} rdeča člen_{Dol} knjiga
 ‘ta velika ta rdeča knjiga’
- b. *to meγalo to vivlio to kokkino*
 člen_{Dol} velika člen_{Dol} knjiga člen_{Dol} rdeča
- c. *to vivlio to meγalo to kokkino*
 člen_{Dol} knjiga člen_{Dol} velika člen_{Dol} rdeča (Alexiadou in Wilder 1998)

Vendar tako kot v primeru švedščine grški določni člen od slovenskega *ta* spet ločita dejstvi, da se lahko pojavi tudi na golem samostalniku, (31a), in da ni možen v nedoločni samostalniški zvezi (Androutsopoulou 2001: 166), (31b) (zadnji podatek je še toliko zgovornejši zato, ker se sicer v grščini kazalni zaimek in določni člen lahko sopoljavljata, (31c)). Še dodatna razlika pa je v tem, da se sicer obvezno levoprilastkovni grški pridevniki v prisotnosti določnega člena lahko pojavijo tudi desno od samostalnika, (30c), kar ne velja za slovenske pridevnike s *ta*-jem.

- (31) a. *to vivlio*
 člen_{Dol} knjiga
 ‘knjiga’ (konkretno/določno)
- b. * *ena to kokkino (to) vivlio*
 člen_{NeDol} člen_{Dol} rdeča člen_{Dol} knjiga
 ‘ena ta rdeča knjiga’ (prim. Androutsopoulou 2001: 166)
- c. *afto to oreo to vivlio*
 tale člen_{Dol} lepa člen_{Dol} knjiga
 ‘tale ta lepa knjiga’ (Simpson 2002, zgled (19))

Čeprav ima slovenski *ta* torej morda z nekaterimi določnimi elementi v jezikih, omenjenih v te sekciji, več skupnega kot z bolj klasičnimi določnimi členi v nemščini, italijanščini, bolgarščini itd., vendarle ni povsem primerljiv z nobenim. Na koncu naj omeniva še to, da jeziki, ki sva jih navedla v tej sekciji, prav gotovo ne izčrpajo seznama jezikov, ki poznajo pojave, ki bi lahko bili blizu slovenskemu *ta*-ju. Dva dodatna jezika sta aromunščina in albanščina; za slednjo Simpson (2002) celo omenja primer, kjer se pridevniški določni člen pojavlja znotraj nedoločne samostalniške zveze, (32a). Na žalost nama iz opisov v redki obstoječi literaturi še ni uspelo ugotoviti, za kaj pri teh pojavih v albanščini in aromunščini res gre. O večkratnih določevalnikih in pridevniških določevalnikih v albanščini je nekaj napisano v Androutsopoulou (2001), o *ta*-ju potencialno sorodnem elementu v aromunščini pa sva zasledila le parvrstično omembo v Campos in Stavrou (2004). Nadalje kaže, da bi znal biti slovenskemu *ta*-ju blizu kitajski členek *de*, ki naj bi se tudi pojavljal samo ob modificiranih samostalnikih, (32b), in ki se lahko pojavlja tudi znotraj nedoločne samostalniške zveze, (32c) (Simpson 2002). Tudi o kitajkem *de* na žalost ta hip še ne veva dovolj.⁸

- (32) a. *nje djale i mire* (alb.)
 člen_{NeDol} fant člen_{Dol} dober
 ‘en ta dober fant’, ‘neki dobri fant’ (Simpson 2002, zgled (22))

⁸ Simpsonova (2002) analiza postavi kitajski členek *de* v jedro določevalne zveze, kar ni prestavljivo v slovenščino; *ta* namreč ne more biti jedro določevalne zveze, saj imamo ob več pridevnikih lahko tudi več *ta*-jev, določevalna zveza pa je vedno ena sama.

- b. (*de) ren / ren-(*de) (kitaj.)
 člen oseba oseba-člen
 'oseba' (določno, konkretno) (Simpson 2002, zgled (43))
- c. wo de liang-ben shu (kitaj.)
 jaz člen 2-KLASIFIKATOR knjiga
 'dve moji knjigi' (nedoločno, nekonkretno) (Simpson 2002, zgled (50))

3. Zgradbena analiza

Privzemava, da ima tudi slovenščina določevalno zvezo (angl. DP), četudi morda nima pravega glasovno izraženega določevalnega člena (z nedoločno vrednostjo je možen kandidat že omenjeni 'en'). V tem slediva analizi srbohrvaške samostalniške zveze Ljiljane Progovac (1998) (prim. tudi Aljović (2002)). Dejansko niti ni tako pomembno, kaj je najvišja projekcija znotraj samostalniške zveze, saj je za naju bolj relevantna notranja zgradba samostalniške zveze in še bolj notranja zgradba pridevniške zveze ter način pridevniškega modificiranja. Pri tem se žal ne moreva v celoti opreti na nobeno od predlaganih analiz za *ta*-ju sorodne konstrukcije v drugih jezikih, vseeno pa si bova pomagala predvsem z analizo, ki jo Campos in Stavrou (2004) ponudita za sorodno konstrukcijo v aromunščini.

Po vsem, kar smo videli, lahko opišemo nekaj glavnih lastnosti, ki jih bo skušala predlagana zgradba pojasniti. *Ta* tvori sestavnik skupaj s pridevnikom in ni del glavnega skeleta projekcij med samostalnikom in določevalno zvezo. Kombinacija pridevnika s *ta*-jem dobi restriktivno branje; v tem se torej kombinacija *ta*+Prid obnaša kot oziralni stavek, ki zameji možne nanosnike samostalniške zveze. Kombinacija pridevnika s *ta*-jem v (33) tako izmed žog izbere tisto žogo, ki je edina modre barve (edinstvenost modre žoge je presupozicija določnega zaimka *ta*). Kot že rečeno, je dejanski pomen *ta*-ja vrstna določnost, kar pomeni, da je interpretacija, ki pride še najlepše do izraza pri nedoločnih samostalniških zvezah s *ta* (predpostavljen je obstoj edinstvenega tipa nogometnih žog).

(33) *ta plava žoga* = edini predmet, ki je tako žoga kot plave barve

(34) *ena ta usnjena fuzbalka* = ena fuzbalka, ki je fuzbalka edinstvene usnjene vrste

Vzpostavljanje paralele z oziralnimi odvisniki nas po eni strani vodi v stavčno analizo pridevniške modifikacije, ki je bila popularna zlasti v zgodnjih generativnih analizah samostalniške zveze, sedaj pa je poznana predvsem iz dela Kayne (1994). Po Kaynu je vsak pridevnik v levem prilastku na začetku derivacije običajen predikativni pridevnik znotraj oziralnega odvisnika, ki pa (iz kakršnegakoli vzroka že) ostane neizgovorjen (prim. tudi Larson 1991, Alexiadou in Wilder 1998). V tem duhu sta Campos in Stavrou (2004) analizirala pojav podvajanja določnega zaimka v aromunščini. Najina analiza se v nekaterih točkah opira ravno na delo Campos in Stavrou (2004).

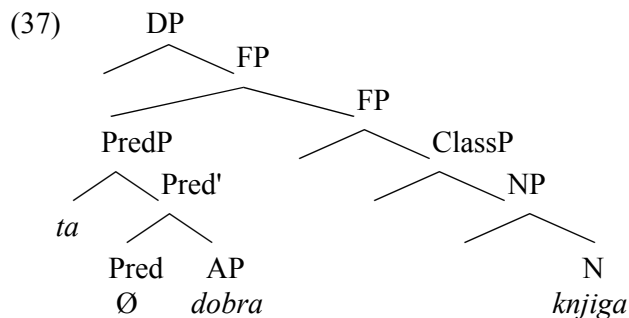
Aromunska konstrukcija, ki jo analizirata Campos in Stavrou, sicer ni identična slovenščini, a je zanimiva v tem, da gre tako kot pri našem *ta* tudi v aromunščini za fonološko oslABLJENO obliko kazalnega zaimka, ki izgubi osnovni pomen kazalnosti. Samostalniška zveza v (35b) je tako razumljena zgolj določno, osiromašeni kazalni zaimek pa je v omenjeni analizi le osebek malega stavka (ki je nekakšna okrnjena oblika oziralnega odvisnika) znotraj samostalniške zveze (mali stavek Campos in Stavrou poimenujeta predikacijska zveza oziroma PredP). Podrobna analiza aromunščine Camposa in Stavroujeve je ta trenutek za naju nepomembna (in je tudi za aromunščino verjetno neustrezna), zanimiva pa je zgradba malega stavka, ki je podana v (36).

(35) a. *om-lu atselu bun-lu* (aromunščina)

- človek_{DOL} tisti dober_{DOL}
 'tisti dobri človek'
 b. *om-lu atsel bun-lu*
 človek_{DOL} "tisti" dober_{DOL}
 '(točno določeni) dobri človek' (Campos & Stavrou 2004:159)

(36) [DP *človek-DOL* [FP [PredP *tisti* [Pred' *dober_r-DOL* [AP *t_i*]]]]]

Sledeč Camposu in Stavroujevi tudi midva predlagava, da je kombinacija *ta*+AP okrnjeni oziralni stavek. Izbira vrhnje projekcije oziralnega odvisnika je rahlo naključna, saj je precej vseeno, kakšna je njena natančna identiteta. Odvisnik je torej v obliki predikativne zveze (PredP) prosto pridružen (ang. *adjoined*) neki funkcionalni projekciji (prim. Svenonius 1994, Cinque 2005). Znotraj predikativne zveze pa se *ta* nahaja v osebki v poziciji tega malega stavka, torej v določilu PredP-ja. Zgradba celotne samostalniške zveze (torej določevalniške zveze) s *ta*-jem je podana v (37). Ob tej zgradbi tudi derivacija primerov, kot je *un ta rdeč ta hiter avto*, ni noben problem, vsak *ta*+Prid pač izvira v svojem malem stavku. Z neodvisnostjo *ta*-ja od določevalniške projekcije (DP) pa je razloženo tudi, zakaj se *ta*+Prid lahko pojavlja tako v določni kot nedoločni samostalniški zvezi.



Za *ta*+Prid je značilna tudi interpretacija kontrasta. Ta interpretacija je tudi edina možna, ko se *ta* pojavlja ob nepredikativnih pridevnikih, kot naprimer v (38).

- (38) a. *Moj bivši mož je pjanc.* (neglede na to, če sem se še enkrat poročila)
 b. *Moj ta bivši mož je pjanc.* (imam novega moža)

Pridevniška zveza *ta bivši* v primeru (38b) predpostavlja obstoj še enega moža, ki ni bivši, torej nujno trenutnega moža. Z drugimi besedami, oseba, ki je izrekla (38a), se ni znova poročila, medtem ko se je oseba, ki je izrekla (38b), nujno še enkrat poročila, saj bi sicer ne mogla vzpostaviti nasprotja med bivšim in nebivšim možem. Na podoben način je razumljen tudi primer (39), ki predpostavlja, da je v kontekstu še nek reševalec drugačne vrste, torej ne gorski, temveč recimo pomorski, rečni, jamarski itd.

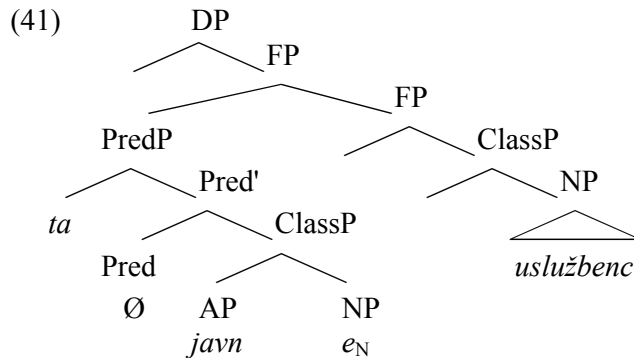
(39) *Poklical smo ta gorskega reševalca (ne ta pomorskega).*

Interpretacijo kontrasta oziroma izbiranja najdemo v primerih kot (40), kjer v predikativni poziciji pridevnik modificira pomensko prazen samostalnik 'one' znotraj določne samostalniške zveze.

(40) *This book is the big one.*
 Ta knjiga je ta velika

(angl.)

Slovenščina sicer nima takega pomensko praznega samostalnika 'one', namesto njega uporablja glasovno ničti samostalnik N_E. Če torej privzamemo, da je izbiranje (izbiranjska raba) vezana na prisotnost slovenskega ničtega samostalnika, bi zgradba primera (39) izgledala nekako takole:



4. *Ta* in knjižnoslovenska dolga/določna pridevniška oblika

4.1 V slovenistični literaturi se zdi splošno sprejeto, da je *ta* tako rekoč pogovorna ustreznica knjižne dolge/določne pridevniške oblike, oziroma da sta si *ta* in dolga/določna pridevniška oblika po svojem pomenskem doprinosu enaka (brez avtorja 1947, Vincenot 1975, Toporišič 1992, 2000, Herrity 2000, itd.). Temu pogledu se pridružujeva tudi sama. Kot pomen za obe različici pa privzemava tisto, kar sva v sekciji 1.2 navedla kot pomen *ta*-ja, torej določnost oziroma edinstveno identificiranost entitete (ki je lahko oseba, stvar ali pa tudi vrsta/skupina stvari) tako z govorčeve kot z naslovnikove strani. V detajlno primerjavo *ta*-ja in dolge oblike se ne bova spuščala, nekaj paralel pa bova vendarle naštela. Na koncu sekcije bova izrisala še zgradbo za dolgo pridevniško obliko.

V primerjavi s kratko/nedoločno oziroma brez-*ta*-jsko različico v (42) tako dodatek *ta*-ja kot dodatek obrazila *-i* tipično prinese isto spremembo pomena, namreč premik v določnost, (43). Enako kot sva zgoraj že pokazala za *ta*, se tudi dolga oblika lahko pojavi tudi znotraj samostalniške zveze, ki je kot celota nedoločna, (44), torej tudi dolga oblika ne prinese nujno določnosti celotne samostalniške zveze (za razliko od npr. nemškega, italijanskega ... določnega člena). Dolga/določna oblika se prav tako kot *ta* tudi ne pojavlja z golimi samostalniki, prav tako kot *ta* se ob več pridevnikih ponovi, (45), prav tako kot *ta* se rabi ob posamostaljenjih pridevnikih, in prav tako kot lahko pred pridevnikom s *ta*-jem v isti samostalniški zvezi stoji tudi pridevnik brez *ta*-ja, lahko tudi pred pridevnikom v dolgi obliki v isti samostalniški zvezi stoji tudi pridevnik v kratki obliki, (46).

(42) *priden študent*

(43) a. *ta priden študent*

b. *pridn-i študent*

(44) a. *kšn ta nizkocenovn prevoznik*

b. *kak nizkocenovn-i prevoznik*

c. *en ta rdeč politik*

d. *neki rdeč-i politik*

(45) a. *un ta rdeč ta hiter avto*

b. *oni rdeč-i hitr-i avto*

(46) a. *en nov ta nizkocenovn prevoznik*

b. *neki nov nizkocenovn-i prevoznik*

Poleg knjižne slovenščine pozna dolgo pridevniško obliko tudi srbohrvaščina, z najjasnejšo izraženostjo v bosanski različici, in tudi za to se običajno trdi, da sporoča določnost (Progovac 1998, Rutkowski in Progovac 2005) (vendar prim. Aljović 2002 in Trenkić 2004, kjer se trdi, da srbohrvaška dolga oblika sporoča specifičnost, ne določnosti). In tudi za srbohrvaščino velja, da se dolga pridevniška oblika rabi ob posamostaljenjih, da se ob več pridevnikih ponovi, (47), pa tudi da se lahko pojavi znotraj nedoločne samostalniške zveze, (48), torej da celotne samostalniške zveze ne spremeni nujno v določno (v nasprotju s Progovac 1998, Rutkowski in Progovac 2005). (Zgled v (48) istočasno kaže še to, da celotna samostalniška zveza s pridevnikom v dolgi obliki tudi ni nujno specifična, v nasprotju s trditvami v Aljović 2002 in Trenkić 2004.)⁹

(47) *ono njegovo pouzdano: malo: crno: auto* (Aljović 2002: 34)

‘tisti njegov zanesljiv-i mal-i črn-i avto’

(48) [v trgovini z izobešenimi rdečimi plašči] *Treba mi jedan crven-i kaput.*
potrebuje mi en rdeč-i plašč
‘Rabil bi en rdeči plašč.’

(Tanja Milićev, v osebni komunikaciji)

Paralela med dolgo obliko in *ta*-jem se torej zdi upravičena. Resnici na ljubo pa morava dodati, da čisto popolna vendarle ni. O nepojavljanju *ta*-ja ob nekontrastivni rabi nekaterih inherentno vrstnih pridevnikov (za razliko od dolge/določne oblike) sva govorila že v sekciji 3, a sva odsotnost te paralele tudi razložila. Manj jasno pa se zdi naprimer, zakaj se v zvalniški rabi lahko pojavi dolga oblika, (49a) (isto velja za srbohrvaščino, glej Progovac in Rutkowski 2005), medtem ko *ta* te rabe verjetno nima, (49b). Po drugi strani sicer lahko dodava, da se za razliko od zgleda (49b) zgled (49c) sliši sprejemljivo, a kaj več o tej zvalniški rabi vseeno ne znava povedati in jo puščava kot odprt problem.

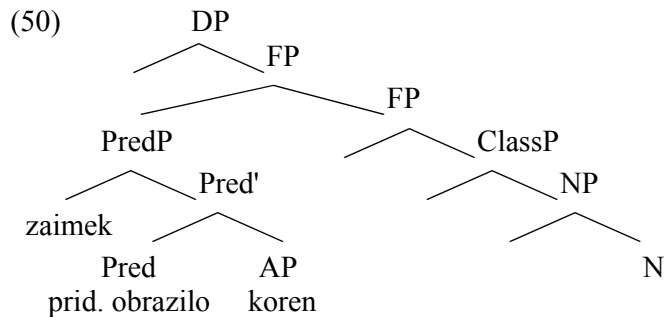
(49) a. *Pametn-i človek, spregovori!*

b. **Ta pametn človk, spregovor!*

c. *Zdej mi pa ti, ta pameten človk, povej tole: ...*

4.2 *Razširitev predlagane zgradbe za ta na dolgo obliko* Paralela med *ta*-jem in dolgo pridevniško obliko se pokaže kot zanimiva v luči najine zgradbene analize zvez s *ta*-jem. Zgodovinsko gledano je dolga pridevniška oblika namreč kombinacija pridevniškega obrazila in anaforičnega zaimka (npr. praslovanski prednik oblike *star-i*, tj. *star-b-jb*, združuje koren *star-*, pridevniško obrazilo (imen., m. sp., ed.) *-b-* in anaforični zaimek (imen., m. sp., ed.) *-jb*; Schenker 1993: 91), *ta* pa je zgodovinsko gledano, kot rečeno, povezan s kazalnim zaimkom. Oba morfema, *ta* in dolga oblika, torej vsebujeta zaimkovni del, kar je vse prej kot presenetljiv element za osebko v pozicijo. Samostalniški zvezi s praslovansko dolgo obliko pridevnika bi torej ustrezala zgradba v (50). V isti osebko v poziciji malega stavka, kamor sva postavila *ta* (torej Spec,PredP), bo torej tudi zaimkovni del dolge pridevniške oblike. Pridevniškoobrazilni del dolge oblike pa bo zasedal jedrno pozicijo v malem stavku (torej Pred⁰). Zlasti če upoštevamo tudi zgodovinsko morfematiko dolge oblike, je zaimkovnost torej argument v prid postavitve *ta*-ja v osebko v pozicijo malega stavka raje kot v jedrno pozicijo.

⁹ Čeprav tudi moderna ruščina izraža isto oblikovno nasprotje, namreč med kratko in dolgo pridevniško obliko, ima razlikovanje tam bistveno drugačen pomenski doprinos kot v srbohrvaščini in knjižni slovenščini. O dolgi obliki v moderni ruščini glej npr. Bailyn (1994).



Od predlagane zgradbe v drevesu lahko pridemo do dejanske glasoslovne podobe praslovanske oblike s privzetjem naprimer 'premikanja jedra' (angl. head movement) (Pollock 1989) ali inkorporacije (Baker 1988), kjer se pridevniško jedro spoji s pridevniškim obrazilom po povzpetju v pozicijo Pred⁰, potem pa se nekako, kot naslonka, tej stvari na rep 'nalepi' še zaimkovni element. Če sta dolga oblika in *ta* torej res istopomenska, potem zgodovinska morfematika dolge oblike dodatno osmišlja najino analizo zvez s *ta*-jem. Kar pa zadeva dejansko glasovno podobo modernoslovenske dolge oblike (torej *rdeč-i*), jo bomo izpeljali na isti način, čeprav smo v tem primeru priča samo eni, na videz nesestavljeni končnici (-i). Obrazilo *-i* bo predvidoma realizacija predikacijskega jedra, zaimkovni element pa se bo, kadar je izražen, spojil z ostalim delom enako kot v primeru praslovanske dolge oblike.

5. *Ta* ob predikativnih pridevnikih?

V sekciji 1.1 sva z zgledi pokazala, da je *ta* omejen na pozicijo levega prilastka. To distribucijsko omejitev sva zdaj tudi vgradila v analizo, tako da če je predlagana zgradba res pravilna, potem se *ta* drugje kot v levem prilastku niti ne more pojaviti. Zato v tej sekciji omenjava še nekaj vrst zgledov, ko ta omejitev vsaj na prvi pogled ne zgleda upravičena. Pridevnik s *ta*-jem je namreč mogoč tudi v predikativni poziciji, torej ob pridevniku, ki tvori del povedkovega določila. *Ta* se tako pojavlja naprimer ob presežnikih, v (51a), ter ob primernikih, v (51b).

- (51) a. *Meta je ta najboljša.*
 b. *Peter je ta višji od obeh bratov.*

Ta je povsem običajen ob predikativnih pridevnikih tudi tedaj, ko pridevnik iz množice izbere eno entiteto, (52).

- (52) *Peter je tist ta visok.*

Kakor je opisano že zgoraj, je izbiranje (izbiranjska raba), kjer pridevnik iz množice možnih nosnikov izbere ravno enega, tipično vezano na obstoj ničtega samostalnika. Ker Matushanskyjeva (2004) dokazuje, da gre v primerniških zgradbah za odkrito partitivno zgradbo, v presežniških zgradbah pa za glasovno prikrito partitivno zgradbo, se zdi, da tudi zgledi z navidez predikativnimi primerniški in presežniškimi pridevniki, kot v (51), vsebujejo ničti/glasovno neizraženi samostalnik, ki ga pridevnik modificira.

Podobno situacijo kot v opisanih slovenskih primerih najdemo tudi v ruščini. Ko je ruska dolga oblika pridevnika, ki je sicer tudi omejena na levoprilastkovno pozicijo, rabljena v predikativni rabi, pridevnik dejansko modificira ničti samostalnik (Babby 1973, Bailyn 1994) (kot omenjeno že v opombi 8, ima razlikovanje med dolgo in kratko obliko v ruščini

sicer bistveno drugačno vlogo od istega nasprotja v knjižni slovenščini).

Da je navidezno predikativni pridevnik, ki se pojavlja skupaj s *ta*, res levoprilastkovni, lahko pokažemo z dvema argumentoma. Prvi se opira na stavo dopolnila pridevnika v levem oziroma desnem prilastku. Slovenski pridevniki z dopolnilom namreč izkazujejo različno stavo glede na to, ali nastopajo v levem ali v desnem prilastku. Ko so v vlogi levega prilastka, se dopolnilo pridevnika nahaja pred pridevnikom, kot v primeru (53). Ko pa so v vlogi desnega prilastka ali v predikativni rabi, se dopolnilo pridevnika nahaja za pridevnikom, (54).

- (53) a. **podobn fotru fantič*
b. *fotru podobn fantič*
- (54) a. *Peter je podobn fotru* a'. *Fant, podobn fotru, je...*
b. **Peter je fotru podobn* b'. **Fant, fotru podobn, je...*

S to razliko v mislih lahko pogledamo, kako se obnašajo pridevniška dopolnila, ko ima pridevnik v predikativni rabi ob sebi *ta*. Kakor vidimo iz primera (55), dopolnilo v takih primerih nujno stoji pred pridevnikom; ta stava kaže, da je navidezno predikativni pridevnik v tej rabi dejansko levi prilastek. Primer (55b) ima v sebi torej ničti samostalnik, ki ga modificira pridevniška zveza 'ta fotru podoben'.

- (55) a. **Peter je ta podobn fotru*
b. *Peter je ta fotru podobn* N_e

Drugi argument pa prihaja iz drugoosebnih enačenjskih stavkov. Kakor sta za ruščino opisovala že Babby (1975) in Bailyn (1994), se pri ('pravem') vikanju glagol sicer res ujema z vljudnostnim zaimkom *vi*, (56a), vendar po drugi strani vikanje v enačenjskih stavkih ne zahteva množinske samostalniške zveze (to ne velja le za 'polovično' ampak tudi za 'pravo' vikanje), (56b). Ker v takih stavkih osebek v drugi osebi množine (torej ne vikalni temveč pravi 'vi') zahteva množinsko samostalniško zvezo, (56c), pridemo do razlike med (56b) in (56c). To razliko lahko skušamo uporabiti za naš test.

- (56) a. *Vi ste prišli.* = dvoumno: vljudna ednina ali množina
b. *Vi ste tisti gospod.* = enoumno: le ednina
c. *Vi ste tisti gospodi.* = enoumno: le množina

Podobno kot glagol tudi običajen predikativni pridevnik zahteva množinsko obliko tako ob vikalnem kot ob množinskem 'vi', (57a). Vendar če namesto običajnega predikativnega pridevnika uporabimo pridevnik s *ta*-jem, se pokažejo razlike. Z množinsko obliko pridevnika je osebek lahko le množinski, (57b), z edninsko pa le edninski, (57c). Za lažjo predstavo in jasnejšo sodbo o nesprejemljivosti vikanjske rabe v (57b) si velja zamisliti osebo ženskega spola, ki jo lahko vikamo le s primerom (57c).

- (57) a. *Vi ste še mladi.* = dvoumno: vljudna ednina ali množina
b. *Vi ste ta mladi.* = enoumno: le množina
c. *Vi ste ta mlada.* = enoumno: le ednina

Ta je torej dovoljen le na pridevnikih v levoprilastkovni poziciji, pri navidezni rabi ob predikativnih pridevnikih pa gre dejansko le za levoprilastkovne pridevnike, ki modificirajo ničti oziroma glasovno neizražen samostalnik. *Ta* se lahko v predikativni rabi pojavi tudi skupaj s posamostaljenimi pridevniki, kakor naprimer v primeru (58), vendar gre tudi tukaj

zelo verjetno za modificiranje ničtega samostalnika (to iz slovenistične literature veje že skozi izraz 'posamostaljenje', s čimer se opisuje take zglede, npr. Toporišič 2000: 494). Temu v prid govori tudi pridevniška sklanjatev teh 'samostalnikov' (*ta beli, ta belih, ta belim ...*). Vsi omenjeni primeri so torej po vsej verjetnosti protiprimeri najini analizi zgolj na videz.

- (58) a. *Tile so pa ta beli / ta rdeči.*
b. *Tole so njeni ta stari.*

6. Sklep

Določni *ta*, dobro znan iz pogovorne slovenščine, je primerljiv z dolgo obliko pridevnika knjižne slovenščine. Distribucijsko sta oba načeloma omejena na levi prilastek, s pomenskega stališča pa oba prinašata pomen vrstne določnosti, vezane na prilastek, in ne določnosti celotne samostalniške zveze. *Ta* se zdi prava slovenska posebnost, saj primerljivih elementov ni v nobenem od bližnjih slovanskih jezikov ali bolj oddaljenih evropskih jezikov. *Ta* v slovenščini tako ne more biti preprost 'uvoz' iz kakega sosednjega jezika, saj imajo ti precej drugačne določne člene. Pomenski doprinos *ta*-ja se zdi primerljiv z doprinosom zamejevalnega oziralnega stavka. To odseva tudi v članku predlagana zgradbena analiza, kjer je *ta* obravnavan kot osebek malega stavka, ki je prosto pridružen neki funkcionalni projekciji na osi samostalnik – določevalnik (jedro malega stavka pa je neizraženo). Analiza je posplošena tudi na dolgo pridevniško obliko.

Navedenke

- Artemis ALEXIADOU in Chris WILDER, 1998: Adjectival Modification and Multiple Determiners. V Alexiadou & Wilder (ur.) *Possessors Predicates and Movement in the Determiner Phrase*. Linguistik Aktuell. Amsterdam: Benjamins. 303-332.
- Nadira ALJOVIĆ, 2002: Long adjectival inflection and specificity in Serbo-Croatian. *Recherches linguistiques de Vincennes* 31: 27-42.
- Antonia ANDROUTSOPOULOU, 2001: Adjectival determiners in Albanian and Greek. V M.-L. Rivero in A. Ralli (ur.) *Comparative Syntax of Balkan Languages*. Oxford: OUP.
- Leonard BABBY, 1973: The Deep Structure of Adjectives and Participles in Russian. *Language* 49: 349-360.
- , 1975: *A Transformational Grammar of Russian Adjectives*. The Hague: Mouton.
- John BAILY, 1994: The Syntax and Semantics of Russian Long and Short Adjectives: An X'-Theoretic Account. V J. Toman (ur.) *Formal Approaches to Slavic Linguistics (The Ann Arbor Meeting)*. Ann Arbor: Michigan Slavic Publications. 1-30.
- Mark BAKER, 1988: *Incorporation: A Theory of Grammatical Function Changing*. Chicago: University of Chicago Press.
- brez avtorja [sestavil neimenovan uredniški odbor], 1947: *Slovenska slovnica*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Anton BREZNIK, 1924: *Slovenska slovnica za srednje šole*. Prevalje: Družba sv. Mohorja.
- Hector CAMPOS in Melita STAVROU, 2004: Polydefinite Constructions in Modern Greek and Aromanian. V O. Tomić (ur.) *Topics in Balkan Sprachbund syntax and semantics*. Amsterdam: Benjamins. 147-186.
- Guglielmo CINQUE, 2005: The dual source of adjectives and phrasal movement in the Romance DP. Rokopis, Università Ca' Foscari, Venezia.
- Lars-Olof DELSING, 1993: *The Internal Structure of Noun Phrases in Scandinavian Languages: A comparative study*. Doktorska disertacija, Lunds Universitet.

- Jorge HANKAMER in Line MIKKELSEN, 2002: A morphological analysis of definite nouns in Danish. *Journal of Germanic Linguistics* 14: 137-175.
- —, 2005: When Movement Must Be Blocked: A Reply to Embick and Noyer. *Linguistic Inquiry* 36/1: 85-125.
- Peter HERRITY, 2000: *Slovene: A Comprehensive Grammar*. London: Routledge.
- Tania IONIN, 2006: This is definitely specific: specificity and definiteness in article systems. *Natural Language Semantics* 14: 175-234.
- Tania IONIN, Heejeong KO in Kenneth WEXLER, 2004: Article semantics in L2-acquisition: the role of specificity. *Language Acquisition* 12/1: 3-69.
- Richard KAYNE, 1994: *The antisymmetry of syntax*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Rudolf KOLARIČ, 1960: Določna in nedoločna oblika slovenskega pridevnika. *Godišnjak filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Knjiga 5*. Novi Sad: Filozofski fakultet. 185-197.
- Richard LARSON, 1991: The projection of DP (and DegP). Rokopis, Stony Brook University. [ima iziti v knjigi Richarda Larsona *Essays on Shell Structure*, New York: Routledge.]
- Thomas LEU, 2001: A sketchy note on the article-modifier relation. *Generative Grammar in Geneva* 2: 55-69.
- Franc MARUŠIČ in Rok ŽAUCER, 2006: The 'Definite Article' TA in Colloquial Slovenian. V J. E. Lavine *et al.* (ur.) *Formal Approaches to Slavic Linguistics 14 (The Princeton Meeting)*. Ann Arbor: Michigan Slavic Publications. 189-204.
- Ora MATUSHANSKY, 2004: *The DP and the deepest*. Rokopis, Université Paris 8.
- Janez OREŠNIK, 1994: *Slovenski glagolski vid in univerzalna slovnica*. Ljubljana: SAZU.
- —, 2001: *A Predictable Aspect of (Morpho)syntactic variants*. SAZU: Ljubljana.
- Martina OROŽEN, 1972: K določnemu členu v slovenščini. *Slavistična revija* 20/1: 105-114.
- Phoevos PANAGIOTIDIS, 2003: Empty Nouns. *Natural Language & Linguistic Theory* 21: 381-432.
- Jean-Yves POLLOCK, 1989: Verb Movement, Universal Grammar and the Structure of IP. *Linguistic Inquiry* 20: 365-424.
- Zvonka PRAZNIK, 1997: Določna in nedoločna oblika pridevnika pri Škrabcu (in v slovenskem jezikoslovju). V J. Toporišič (ur.) *Škrabčeva misel II*. Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica.
- Ljiljana PROGOVAC, 1998: Determiner phrase in a language without determiners. *Journal of Linguistics* 34: 165-179.
- Paweł RUTKOWSKI in Ljiljana PROGOVAC. 2005. Classification Projection in Polish and Serbian: the Position and Shape of Classifying Adjectives. V S. Franks *et al.* (ur.) *Formal Approaches to Slavic Linguistics 13 (The South Carolina Meeting)*. Ann Arbor: Michigan Slavic Publications. 289-299.
- Alexander SCHENKER, 1993: Proto-Slavonic. V B. Comrie in G. Corbett (ur.) *The Slavonic languages*. London: Routledge. 60-121
- Gary-John SCOTT, 2002: Stacked Adjectival Modification and the Structure of Nominal Phrases. V G. Cinque (ur.) *Functional Structure in DP and IP: The Cartography of Syntactic Structures, Volume 1*. Oxford: Oxford University Press. 91-120.
- Andrew SIMPSON, 2002: *On the status of 'modifying' DE and the structure of the Chinese DP*. V Sze-Wing Tang in Chen-Sheng Liu (ur.) *On the formal way to Chinese languages*. Stanford: CSLI.
- Richard SPROAT in Chilin SHIH. 1990. The Cross-Linguistic Distribution of Adjective Ordering Restrictions. V C. P. Georgopoulos in R. L. Ishihara (ur.) *Interdisciplinary Approaches to Language: Essays in Honor of S.-Y. Kuroda*. Dordrecht, Boston: Kluwer Academic. 565-593.

- Peter SVENONIUS, 1994: On the structural location of the attributive adjective. In *Proceedings of the 12th West Coast Conference on Formal Linguistics*. Stanford, California: CSLI. 439-454.
- Stanislav ŠKRABEC, 1985: Nekoliko slovenske slovnice za poskušnjo. V *Cvetje XVI*, 3. zv. Ponatisnjeno v S. Škrabec, 1994, *Jezikoslovna dela* 2. Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica.
- Jože TOPORIŠIČ, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- —, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- Danijela TRENKIĆ, 2004: Definiteness in Serbian/Croatian/Bosnian and some implications for the general structure of the nominal phrase. *Lingua* 114: 1401-1427.
- Ada VIDOVIČ MUHA, 1996: Določnost kot besedilna prvina v slovničnem opisu slovenskega jezika (ob Kopitarjevi slovnici). V J. Toporišič (ur.) *Kopitarjev zbornik*. (*Obdobja* 15). Ljubljana: SSJLK. 115-30.
- Claude VINCENOT, 1975: *Essai de grammaire slovène*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Povzetek

Pogovorna slovenščina izkazuje določni člen *ta*, katerega tipičen primer je: *ta zelene hlače* (npr. Kolarič 1960, Orožen 1972, Toporišič 1992, 2000, Orešnik 1994, 2001, Herrity 2000, Marušič in Žaucer 2006). V luči določnih členov v nemščini, angleščini, italijanščini, francoščini ali bolgarščini je *ta* zanimiv vsaj iz dveh razlogov. Prvi je ta, da se določni členi v teh jezikih pojavljajo tako rekoč v vsakršni samostalniški zvezi, slovenski *ta* pa je omejen na samostalniško zvezo z levim prilastkom: **ta hlače*. Druga zanimivost *ta*-ja pa je to, da se lahko pojavi v samostalniški zvezi z nedoločnim členom oziroma zaimkom: *en ta hiter avto*. Dobesedni prevod zveze *en ta hiter avto* v omenjenih jezikih ni možen (prim. npr. angleški **some the fast car*). Ker je *ta* v kombinaciji s pridevnikom, kot je v članku ponazorjeno, pomensko podoben restriktivnemu oziralnemu stavku, *ta* analizarava kot osebek malega stavka z neizraženim jedrom, ki ima v dopolnilu pridevnik; celotni mali stavek je vstavljen v neko funkcijsko projekcijo nad jedrnim samostalnikom. Ker je omenjena funkcijska projekcija pod določevalniško zvezo, razložimo obstoj zgledov s *ta*-jem znotraj nedoločne samostalniške zveze.

Že samo zgoraj omenjeni lastnosti, ki *ta* ločujeta od določnih členov v nemščini, angleščini, italijanščini, francoščini in bolgarščini, naredita *ta* zanimiv za splošno-jezikoslovno teorijo samostalniške zveze. Nadalje pa je *ta* zanimiv tudi v svojem odnosu do navidez zelo podobnega kazalnega zaimka, v tem, da se lahko v samostalniški zvezi z več pridevniki tudi ponovi in da se včasih lahko ponovi celo znotraj iste pridevniške zveze; pojavlja se tudi na izprideviških prislovih, včasih pa lahko celo razbije pridevniško besedo na več delov. Predlagana analiza s temi značilnostmi nima težav.

Ta na kratko primerjava s še nekaterimi določnostnimi elementi in zaključiva, da se od pridevniških določnih členov v švedščini in moderni grščini vendarle loči, morda pa je bližje zaenkrat precej neznanim pridevniškim določnim členom v albanščini, kitajščini in aromunščini. V članku *ta* primerjava tudi s knjižnoslovensko in srbohrvaško določno/ dolgo obliko pridevnika in zaključiva, da sta zadevi primerljivi. Pravtako kot *ta* se tudi določna/dolga oblika pridevnika lahko pojavi v nedoločni in nespecifični samostalniški zvezi (proti Progovac 1998, Rutkowski in Progovac 2005, Aljović 2002, Trenkić 2004). Z razširitvijo malostavčne analize tudi na dolgo obliko pridevnika osmislimo dejstvo, da se dolga oblika rabi, v tradicionalnem izrazju, tako za določnost kot za vrstnost.